

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu:

Pěnovce v CHKO Poodří

Pustějov a Poodří prvních zemědělců

Karlshof, Karlův dvůr, Karlov

Vysídlení německých obyvatel Oderska

Zvon sv. Josefa v Loučkách

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

www.casopispoodri.cz

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří.

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková, MVDr. Kateřina Křenková, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Oblá 11, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Printo spol. s r. o., Ostrava

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR, registrační číslo: MK ČR E 12812

ISSN 1803-2338

Vychází dvě čísla ročně.

Cena jednoho čísla: 40 Kč, roční předplatné: 80 Kč

Objednávky na adrese redakce.

XXIV. ročník, č. 2/2021

Titulní strana: Na hrázích rybníků v Poodří. Foto Rudolf Jarnot.

Tato strana: Obnovený Knoppův kříž mezi Jistebníkem a Fonovicemi. Foto Radim Jarošek.

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. nebo 4. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 2 500 Kč, A5 – 1 000 Kč

Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny (např. při opakované reklamě ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby (např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

Redakce děkuje za finanční příspěvek na tisk tohoto čísla:

- Obcím Albrechticky, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Libhošť, Mankovice, Proskovice, Pustějov, Stará Bělá, Stará Ves nad Ondřejnicí, městysu Suchdol nad Odrou a městu Odry.
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné.

Obsah

Pěnovce na území CHKO Poodří	4	Louka ve Vlkovém	82
Daniel Kletenský		Miloslav Chytil	
Tři desetiletí soustavného sčítání ptactva na rybnících v CHKO Poodří (1992–2021)	7	Pověsti z Oderských vrchů Josefa Ullricha	83
Karel Pavelka		II. Duchové z pazderny a jiné horory	
		Překlad Marek Bohuš	
Pískovna a hlinišť Kunín – geologická stavba	8	Drahomír Kondělka, významný ornitolog v Poodří	85
Daniel Kletenský		K 90. výročí jeho narození	
		Jiří J. Hudeček	
Bývalé hlinišť a pískovna v Kuníně	10	S Rudolfem Jarnotem	88
Radim Jarošek		Alena Malíková	
Pustějov a Poodří prvních zemědělců	12	Činnost Regionu Poodří ve 2. pololetí roku 2021	93
Aleš a Radka Knápek		Kateřina Křenková	
Karlshof, Karlův dvůr, Karlov	17	Počasi druhého pololetí roku 2021	93
Radim Jarošek		Petr Dobeš	
Nešťastné a výjimečné události na Libavsku v dobových novinách (1850–1945), 4. část	23		
Jana Krejčová			
Rok 1938 na Odersku	39		
Lucie Nováková Kučerová			
Konec staletého příběhu	47		
Vysídlení německých obyvatel Oderska			
Jan Cibulka			
Zvon sv. Josefa v Loučkách	69		
Jan Skalka			
Od Knoppova kříže ke společně vytvářené krajině	72		
Radim Jarošek			
Příležitostné zlaté a stříbrné medaile věnované 30. výročí vyhlášení CHKO Poodří	77		
Vítězslav Vilímek			
Spálovský mlýn – trvalá fascinace nebo...?	79		
Karel Sýkora			

Foto Rudolf Jarnot.

Příležitostné zlaté a stříbrné medaile věnované 30. výročí vyhlášení CHKO Poodří

Vítězslav Vilímek

Foto Jan Jirouš

Ve středu 1. prosince 2021 byla v aule Ostravské univerzity široké veřejnosti představena medaile vydaná u příležitosti 30. výročí vyhlášení chráněné krajinné oblasti Poodří a Ostravské univerzity. Je to první z řady osmi zlatých a stříbrných medailí cyklu pojmenovaného Dějiny Ostravy – Osm staletí města. Osmiletý projekt, během něhož bude každý rok vydávána jedna medaile věnovaná významným faktorům v historii Ostravska, vzniká jako iniciativa místních patriotů bez podpory z veřejných rozpočtů.

Během jedenapůlletých příprav ideového záměru celého projektu se vedly dlouhé a náročné diskuze o tom, kterým tématům budou jednotlivé ročníky věnovány. Na jedné straně stálo přání upozornit na živou přírodu Ostravska, její krásu, důležitost v životech místních obyvatel i všechny kontexty, otázky a obavy, které se s přírodou na Ostravsku už po mnoho generací pojí. Na druhé straně ovšem stály argumenty proti, které hovořily o nízkém zájmu sběratelů o mince se zobrazením zvířat. Je symbolickou náhodou, že právě rok 2021, kdy vychází první medaile, je rokem, kdy CHKO Poodří slaví své kulaté výročí, což se nakonec stalo důležitým argumentem pro rozhodnutí. Historicky první cyklus medailí věnovaný Ostravsku tak představuje město a region úvodní ražbou s nápisem „Živá příroda Ostravska“, který zvláště ve vědomí těch, kdo v regionu nežijí nebo jej málo znají, působí kontroverzně.

Bezprostředně po přijetí konečného rozhodnutí o tématu medaile započaly přípravy její averzní (lícové) strany, které spočívaly především v rešeršní práci. Vyhledávali se živočišné a rostliny vyskytující se v Poodří, kteří jsou pro jeho přírodu buď typičtí, nebo jsou raritní a jejich výskyt je významný v kontextu Česka nebo Evropy. Zjišťovaly se také jejich širší souvislosti, neboť pro umění mince a medaile je tradičně důležitá práce se symbolikou. Současně se posuzovala i vhodnost pro zobrazení v nízkém reliéfu v kovu a dohledávaly se fotografické podklady, které se potom staly součástí zadání pro medailéra. Konkrétní výběr z připraveného seznamu sedmi živočišných a rostlinných druhů byl pak na autorovi návrhu. Při rozhodování o výtvarném zpracování mincovního pole věnovaného tématu Poodří byla kromě požadavku na uměleckou hodnotu vyslovena i podmínka věrnosti zobrazení, aby krajina, rostliny a zvířata v ní byly nejen typicky pooderskými, ale také aby byly specifické druhy rozeznatelné. To se následně stalo nejen důležitým

a omezujícím faktorem při výběru výtvarníka, ale také důvodem, proč kresebné návrhy před vymodelováním reliéfu posoudil i biolog doc. RNDr. Bohumír Lojkásek, CSc. z Ostravské univerzity, který navrhl úpravy některých detailů zobrazení.

Příprava výtvarného návrhu averzu byla zadána nejlepší současné slovenské medailérce v oboru zobrazování přírody, Márii Poldaufové. Její celoživotní tvorba je spjata se slavnou kremnickou mincovnou. Mezi našimi sběrateli je známá především realizacemi pamětních mincí pro Národní banku Slovenska. Mária Poldaufová je velkou milovnicí přírody a sportu v přírodě. V její práci se to projevuje věrným a detailním zpracováním souvisejících témat, v posledních letech např. na minci v hodnotě 20 eur z roku 2020 věnované chráněné krajinné oblasti Poľana, 20 eur z roku 2021 ke 100. výročí objevení Demänovské jeskyně svobody nebo 10 eur k 50. výročí zdolání první osmitisícovky slovenskými horolezci. Mária Poldaufová se se svými pracemi pravidelně účastní mezinárodních medailérských výstav a získala na nich i několik významných světových ocenění. Např. v Mezinárodní soutěži mincovního dizajnu vyhlašované Japonskou mincovnou vybojovala v roce 2001 první místo a Prize Vicenza Numismatica udělila titul Nejkrásnější mince roku 2008 pamětní ražbě na téma pevnosti Komárno, vytvořené ve spolupráci s Karolem Ličkem.

Na mincovním poli averzu ostravské medaile vidíme rybníční krajinu s větrem zvlněnou vodní hladinou a zrcadlícími se stromy. V popředí je zobrazen mladý jedinec bobra evropského, který celé kompozici dominuje. Upozorňuje tak na návrat tohoto dříve vymizelého druhu do Poodří. Ostravská medaile se tak připojuje k řadě medailí a mincí s bobří tematikou, které jsou vydávány v různých evropských i zaoceánských zemích (jednotlivě např. v Bělorusku, Finsku, Maďarsku, Polsku, Rusku, známý je cyklus kanadských dolarů s každoročně se měnícími náměty). Na břehu vedle bobra leží lastura velevruba malířského. Jejím zakomponováním výtvarnice splnila zadání, které určovalo, aby byli na obraze zachyceni nejen obratlovci, ale i bezobratlí – hmyz nebo mlži. V pozadí, v čelním postoji typickém pro námluvy, stojí párek jeřábů popelavých – druhu, který Poodřím protahuje a není sice místně typický, ale jeho zatím vzácné zahníždění podtrhuje dosažené úspěchy v péči o přírodní prostředí i hrozby, které stále přetrvávají. O to zajímavější bude, jak po několika desítkách let vyhodnotí tuto medaili prizmatem časového odstupu

generace našich potomků. Celou levou stranu mincovního pole pak dotváří porost kvetoucího zevaru jednoduchého.

Tematické zpracování celého cyklu Dějiny Ostravy – Osm staletí města má to specifikum, že každý ročník má vždy jedno hlavní téma a jedno podtéma. Vedle živé přírody Ostravska a výročí CHKO Poodří je sekundárním tématem roku 2021 věda a školství spolu s výročím založení Ostravské univerzity. Na ploše medaile je to symbolizováno rukou držící lupu, v jejíž čočce je viditelná zvětšenina květenství zevaru jednoduchého. Podařilo se tak do přírodního prostředí umístit i člověka, jehož přítomnost a vliv jsou pro antropocén určující. Mincovna při výrobě razidla použila zatím málo rozšířený postup pískování jeho dílčí části – ruka s lupou je matná a působí prostorově odlišně. „Vystupuje“ z reliéfu a pozorovateli se zdá, jako by se nacházela k němu blíže než krajinná kompozice.

Protože je celý cyklus věnován regionální historii, bylo i vlastní provedení medailí inspirováno českými historickými platidly. Menší má hmotnost dukátu 3,49 g, průměr 20 mm a je ražena ze zlata tradiční tzv. dukátové ryzosti 986/1000. Větší stříbrná medaile vychází ze slavného českého tolaru, jehož název zůstává dodnes uchován v pojmenování měn různých států po celém světě. Je větší, má průměr 40 mm, hmotnost 29 g a ryzost 999/1000. Protože se nejedná o peněžní jednotky, neoznačují se jako mince, ale numismatici pro ně používají termín pamětní medaile. Obě provedení je možné považovat za sběratelskou raritu, neboť pro volný prodej zájemcům je určeno jen 200 kusů ražených ze zlata a 200 kusů ze stříbra. Tento limit je uveden i v příloženém certifikátu a jeho dodržení společně garantují emitent a Česká mincovna, která ražbu provedla.

Česká mincovna je jedním z výrobců mincí a medailí v naší republice. Navazuje na slavné tradice bižuterní výroby na Jablonecku a oběžné mince i pamětní zlaté a stříbrné ražby dodává nejen České národní bance, ale také cedulovým bankám několika dalších států. Hned na počátku příprav projektu bylo rozhodnuto, že si Ostrava a Ostravsko zaslouží nejen výtvarné zpracování od renomovaných umělců medailérů, ale také špičkové řemeslné provedení některým z českých podniků. Řemeslná dovednost, cit i zkušenosti, které zaměstnanci České mincovny za léta shromáždili, byly hlavními argumenty pro to, aby technologická příprava a ražba byly zadány právě jí. Během řady jednání o realizaci záměru cyklus firmu natolik zaujal, že se rozhodla patriotický projekt regionu, který je od Jablonce nad Nisou vzdálený stovky kilometrů, podpořit a stát se jeho partnerem na celých osm let. Po několikaměsíční práci hotové medaile do Ostravy 1. prosince 2021 dodala a společně s organizátory a Ostravskou univerzitou za přítomnosti zástupce magistrátu města představila veřejnosti.

Není bez zajímavosti, že odrazek medaile s číslem 1 a sádrové autorské návrhy obou stran medaile, ze kterých se v České mincovně vyráběla razidla, převzala do svých sbírek na slavnostní vernisáži ředitelka Ostravského muzea Jiřina Kábrtová. A protože muzeum oslaví v příštím roce 150. výročí svého založení, bude v roce 2022 v pořadí druhá medaile věnována právě jemu.

V kontextu libreta celého cyklu je třeba zmínit také to, že „živá příroda Ostravska“ bude v roce 2024 doplněna zobrazením tématu neživé přírody regionu. Detailní informace o osmileté řadě regionálních patriotických medailí Dějiny Ostravy – Osm staletí města zveřejňují organizátoři projektu na stránkách www.dejinyostravy.cz. Poodří je tam v současné době

věnována poměrně rozsáhlá sekce doprovázená fotografiemi místní přírody od Oldřicha Pavlíka, pracovníků správy CHKO a Ostravského muzea. Plní se tak další z cílů organizátorů projektu – prezentovat náš region za jeho hranicemi a upozornit na něj i ty, kdo jej neznají nebo si jeho skutečné podoby zatím nevšimli.

Mgr. Vítězslav Vilímek, DiS., PhD.,

rodák z Ostravy, vystudoval rusistiku na Ostravské univerzitě a Univerzitě Palackého v Olomouci

a translatoologii na Univerzitě Konstantina Filozofa v Nitře. Pracuje jako odborný asistent na Filozofické fakultě Ostravské univerzity a na Ústavu filologie a mezikulturní komunikace Volgogradské státní univerzity. Věnuje se etnolingvistice, slavistice a translatoologii, ve volném čase se zabývá numizmatikou.

Kontakt: vitezslav.vilimek@osu.cz

Spálovský mlýn – trvalá fascinace nebo...?

Karel Sýkora

Když jsem nedávno přemýšlel nad tím, co pro mne znamená řeka Odry, tak na prvním místě to jsou vzpomínky na mé rané dětství. Účelově jsme pobývali na levém břehu řeky v blízkosti Polanského lesa. Byla to nutnost a radost nás i dalších – pracovalo se tam na loukách. Brzy mi ale k tehdy normálnímu prožívání přibyl Spálovský mlýn. Hodně se na mě podepsal a je tomu pořád. Jsou to nějaká okouzlení? Pozůstatky vtiskování? Nebo ta fascinace? Nevím přesně a není to ani důležité. Často a mnohé jsem si v těch místech připomínal. Vzpomínky nejde vytlačit, něco určitě zmizelo a nemohu je přesně časovat – paměť není dokonalá.

Brzy v létě roku 1954 přinesl otec seznam věcí do pionýrského tábora. Jako dnes si vzpomínám na položku, která nás rozveselila – *pyjama*. Tak jsem byl vlastně obeznámený s tím, že budu v polovině prázdnin v táboře Spálovský mlýn. Předtím jsem nikdy nebyl bez rodičů a měl jsem strach. Ale oni rozhodli, všechno připravili a koncem července mě otec s kufrem i s tím *pyjama* předal na velkém nádraží nějakému mládenci. „Turnus“ tehdy trval tři týdny! Přicházely pak nové události a poznávání. S těmi se svěřím. Nemohu je přesně seřadit jako nějakou kroniku. Ale dost toho, co jsem při těch pobytech zažíval a pozoroval, si pamatuji. Taky se opakovaly v různých časech, situacích nebo podobách.

Ve svých necelých osmi létech jsem jel vlakem potřetí v životě. Zajímavý byl přestup v Suchdole n. O. Sešli jsme do podchodu a – právě projíždějící vlak nás hodně postrašil! Ale znovu nahoru po schodech a do vagónků. Tam jsme byli pěkně namačkaní. Jízda byla pohodová, ale pak se vlak náhle zastavil – u ostatních drátů! Na plošiny nastoupili dva uniformovaní muži se samopaly a pomalu se jelo dále kamenolomem. Někdo řekl, že tady pracují vězni. Po pár minutách zvědavé jízdy vlak opět zastavil u ostatních drátů. Samopalníci vystoupili a jízda pokračovala. Celý ten krátký průjezd byl překvapivý a pro osmiletého vesničana neuvěřitelný. Ještě jsem žádného vězně neviděl. To byl silný zážitek, který si občas s Jakubčovicemi spojuji.

Po vystoupení na nádražičku v poli jsme spřádáně a dlouho pochodovali. V Klokočůvku byl fungující vodní mlýn. Kolo jsme neviděli, ale slyšeli vodu a dívali se, jak na druhé straně cesty vtékala do Odry. Za náhonem byly podivně pokroucené skály a cesta pokračovala okolo několika chat. Z mostu přes Odru bylo vidět v průzračné vodě krásné pstruhy. A už následovala brána tábora. Vlevo hřiště s vlajkou a výše za ním první stany na podsadách. Před větší patrovou budovou už čekaly naše kufry a tam jsme se zastavili. Zvědavě jsem si prohlížel snížený potůček s lavičkami. Nikdy by mě nenapadlo, že se právě tam budeme otužovat a umývat! Ta voda byla přiváděna náhonem z lokality Valcha, kde byl funkční jez. A vytékala z místa, nad kterým se otáčelo veliké mlýnské kolo. Bylo úplně jasné, že jsme ve mlýně. Proč ve Spálovském, tak to přišlo až později.

Ubytování jsme byli po dvojicích v malých chatkách. K nim jsme ještě kousíček stoupali. Moc se mi líbilo jejich umístění v mírném svahu a polokruhu. V jeho středu bylo táborové ohniště. Po rozdělení do oddílů a ubytování nám začal krásný táborový život. Budíček, rozsvička v chladném ránu, hodnocení úklidu, snídaně, vztyčení vlajky, dopolední program, sportování, tábornická abeceda, odpolední klid, časté koupání nebo vycházky, večerní nástup s pokřiky, stažení vlajky, někdy oddílové špekáčky a spánek. Často jsme zpívali. Americkou

Oddíl vedoucího Jerzyho Korzenowskeho. Autor příspěvku Karel Sýkora má levou ruku na levém rameni vedoucího, rok 1958.